

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДО ЗМІН У ВИКОРИСТАННІ ТРАДИЦІЙНИХ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ УВІЧЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ В РОДИННОМУ СПІЛКУВАННІ

Свердлова Т. Г., Колесникова О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Статтю присвячено змінам, які відбуваються у використанні ввічливої мови в японських родин під впливом як внутрішньомовних, так і зовнішніх чинників. Японська мова характеризується складною і багатогранною системою форм увічливості, які виражаються лексично і граматично. Традиційно форми ввічливості широко використовувалися при спілкуванні в японській родині, яка мала чітку ієрархічну структуру. Проте останнім часом у використанні форм увічливості в родинному спілкуванні японців відбуваються значні зміни завдяки суспільним трансформаціям і впливу західної культури. Дослідження цих змін дозволяє зрозуміти деякі загальні тенденції подальшого розвитку японської мови.

Ключові слова: ввічлива мова, категорія адресива, категорія гоноратива, родинна ієрархія, мовні трансформації.

Статья посвящена изменениям, которые происходят в использовании вежливого языка в японских семьях под влиянием как внутреннеязыковых, так и внешних факторов. Японский язык характеризуется сложной и многогранной системой форм вежливости, которые выражаются как лексически, так и грамматически. Традиционно формы вежливости широко использовались в общении в японской семье, которая имела четкую иерархическую структуру. Однако в последнее время в использовании форм вежливости в семейном кругу японцев происходят значительные изменения благодаря общественным трансформациям и влиянию западной культуры. Исследование этих изменений позволяет понять некоторые общие тенденции дальнейшего развития японского языка.

Ключевые слова: вежливый язык, категория адресива, категория гоноратива, семейная иерархия, языковые трансформации.

The article is devoted to changes that take place in the use of polite language in Japanese families under the influence of internal and external factors. Japanese language is characterized by complicated and diverse system of polite forms expressed both lexically and grammatically. Traditionally polite forms are widely used in communication in Japanese families which had clear hierarchical structure. However recently there have been great changes in family communication of the Japanese thanks to social transformations and influence of western culture. The study of these changes allows to understand certain tendencies of future development of Japanese language.

Key words: polite language, category of addressive, category of honorative, family hierarchy, language transformations.

Однією з особливостей японської мови, яка привертає увагу кожного, хто з нею стикається, є існування в ній лексико-граматичних форм увічливості 敬語(кейго) – “шаноблива, поважна мова”. Японці надають кейго великого значення. Існує навіть приказка: “Мова – квітка культури, а кейго – квітка мови”, оскільки ця категорія розкриває весь сенс життя японців – життя за правилами, скромного та чемного.

У японській мові, на відміну від української та російської мов, відсутні такі граматичні категорії, як особа, рід, доконаний і недоконаний вид, умовний спосіб. Проте виділяють тривалий вид дієслів, спонукальний стан, та найцікавішою є наявність у японській мові рідкісної граматичної категорії – категорії ввічливості.

Категорія ввічливості – своєрідна універсальна категорія, у фокусі репрезентації якої опиняються суб'єктивні смисли, які віддзеркалюють модусні виявлення ввічливості, взаємини між тим, хто адресує мовлення, й тим, хто його отримує [1, с. 10–12]. Згідно з глумачним словником японської мови, кейго (категорія ввічливості) – шаноблива, ввічлива мова; стиль мовлення, що характеризується використанням гоноративів [16].

На думку А. А. Залізняка, категорія ввічливості – це різновид міжособистісного спілкування. Вона характерна для бесід, усних виступів, листування. У ввічливій мові проводиться відмінність між вираженням дій, зроблених першою особою, і дій, зроблених другою і третьою особами, за принципом “вище – нижче”, “старші – молодші”, “чужі – свої” [3, с. 543–544].

Як пише японський учений Екояма Цунаекі, істотна особливість японської мови полягає в тому, що один і той самий зміст виражається по-різному залежно від суспільних (соціальних) відносин між людьми [12, с. 151]. Отже, кожному японцю доводиться в розмові вживати для передачі одного і того самого змісту різні лексичні одиниці і навіть різні граматичні форми залежно від того, з ким і про кого він говорить.

Суспільні відносини між людьми знаходять своє відображення в будь-якій мові, однак відбувається це по-різному. Наприклад, у європейських мовах такі відносини передаються в основному лексично і лише побічно граматично (вживання займенників множини в значенні однини, 3-ї особи – в значенні 2-ї, і відповідне погодження у зв'язку із цим); їх вираження, як правило, факультативне. Проте в японській мові подібні відносини виражаються не тільки лексично, але й граматично [1; 4; 5; 13], і відповідний елемент значення в багатьох випадках обов'язковий [1, с. 6–7]. У японській літературі, починаючи з книги Ямада Йосіо, яка вперше вийшла у світ у 1924 р., форми ввічливості, як правило, розглядаються як явище граматичне [13, с. 15–16]. Найбільш чітко це явище виражене в Ісідзака Сьодзо, який вказує, що система мовних засобів, які передають відношення між людьми, виявляється в японській мові на всіх рівнях. Він розмежовує граматичні, лексичні та стилістичні засоби вираження цих відносин [4, с. 275–280]. Аналогічну позицію займають не лише лінгвісти Японії. Тут можна назвати О. В. Плетнера і Е. Д. Поліванова [5, с. 91–92].

Отже, порівняно з європейськими мовами, японська мова в плані висловлення ввічливості має чимало особливостей, з яких найбільш значущі дві: наявність не тільки лексичних, але й граматичних форм увічливості, а також жорстка соціальна детермінованість правил уживання лексичних одиниць і граматичних форм у категорії ввічливості.

Так, сучасне японське суспільство взагалі і родина зокрема зберігають від минулого ряд специфічних особливостей, і головна серед них – патріархальність. А разом з патріархальністю і чіткою сімейною ієрархією залишаються чинними правила ввічливості в спілкуванні. Водночас, японське суспільство нині зазнає як внутрішніх змін, так і значного зовнішнього впливу американської культури, що не може не вплинути на процеси трансформації японської мови. Особливо це позначається саме на використанні японцями ввічливої мови.

Отже, в межах цієї статті ми поставили собі за **мету** дослідити, як саме позначилися сучасні мовні трансформації на використанні японцями лексико-граматичних форм увічливості в процесі сімейного спілкування. Таке дослідження є **актуальним**, оскільки, попри існування значної кількості наукових робіт у галузі вивчення категорій увічливості сучасної японської мови, використання форм ввічливості саме в родинному середовищі потребує подальшого дослідження, результати якого будуть мати як теоретичне, так і практичне значення (застосування в художньому перекладі, створенні навчальної літератури та ін.).

Насамперед коротко розглянемо систему форм увічливості японської мови. У граматиці Д. Д. Смірнова [7, с. 133–136], опублікований в 1890 р., уперше зазначалося, що “шанобливі” і “скромні” форми пов'язані з висловленням ставлення до осіб, про яких іде мова, а форми із суфіксом -мас – з висловленням ставлення до співрозмовника. Надалі таке розмежування стало в Японії загальноновизнаним, навіть у шкільному навчанні.

Таке чітке протиставлення двох типів форм увічливості в японській мові дає можливість говорити про дві різні, але близькі за значенням категорії. Перша з них виражає ставлення мовця до співрозмовника і має назву “категорія адресива”. У цій категорії В. М. Алпатов виділяє адресивні (з суфіксом -мас-) і неадресивні (без суфікса -мас-) форми [1, с. 18–54]. Друга категорія, що виражає ставлення мовця до особи, про яку йдеться в реченні, – “категорія гоноратива”. Тут існують три групи форм, розмежування яких є загальновизнаним, починаючи з автора перших граматик японської мови Ж. Родрігеса [15, с. 101]. Він говорить про нейтральні, гоноративні (“шанобливі”) і депреціативні (“скромні”) форми.

У японській мові виділяють диференціальні ознаки, які характеризують значення форм адресива і гоноратива: “вищий – рівний – нижчий” і “свій – чужий”. Вони визначають ставлення мовця до співрозмовника (адресата) або до особи, про яку йдеться (гонората). Значення мають соціально-особистісні стосунки, причому на оцінку цієї особи як “свого” або “чужого” може значною мірою впливати участь у ситуації спілкування інших осіб [2, с. 97].

Уживання адресивних форм є обов’язковим у розмові з особами, які розглядаються як “вищі чужі” або “рівні чужі”. Неадресивні форми використовуються, як правило, стосовно до співрозмовників “рівних своїх” або “нижчих своїх”. І адресивні, і неадресивні форми зустрічаються в спілкуванні з особами, які є відносно до мовця “нижчими чужими” або “вищими своїми”. Ознаки, які визначають вибір рівня ввічливості, іноді вступають у суперечність між собою, і японець, таким чином, постійно розв’язує в мовному спілкуванні задачу про їх пріоритетність. Особливістю форм категорії адресива в японській розмовній мові є нерегулярність уживання адресивних і неадресивних форм у мовленні, коли стосовно до одного і того самого співрозмовника мовець може використовувати словоформи з адресивним і неадресивним значенням.

Гоноративні (шанобливі) форми використовуються для характеристики дій шановних (з погляду мовця) осіб. Очевидно, що гоноративні форми не вживаються в реченнях, у яких відсутня друга або третя особа – семантичний суб’єкт дії або стану. Якщо ж суб’єктом є третя особа, на вибір між гоноративними і нейтральними формами впливає не тільки ставлення мовця до даного суб’єкта, але і стосунки між останнім і співрозмовником. Гоноративні форми не використовуються в мовленні про осіб, що розглядаються як “рівні свої” (так, неможливе вживання цих форм у мовленні про себе. Не завжди категорія гоноратива виявляється і в розмові про осіб, які розглядаються як “вищі свої”, навіть коли суб’єктом дії є співрозмовник. У випадку опису дій “чужогоц” суб’єкта гоноративні форми відповідають ознакам “вищий” та “рівний”, нейтральні – ознаці “нижчий”.

Багато дослідників [11, с. 10–48], [14, с. 34–40] намагаються представити вичерпний набір чинників, які мають обов’язково враховуватися при виборі форм увічливості. Однак поряд із загальними правилами важливу роль відіграє індивідуально-суб’єктивний фактор, і звичайно з питань актуального вибору ввічливих словоформ серед інформантів немає єдиної думки.

Розглянемо правила вживання форм увічливості в японській родині. Передусім треба визнати, що сучасна японська родина становить міцний соціальний інститут, який максимально зберігає культурні традиції і патріархальні засади. Наступність поколінь забезпечується не тільки передачею традицій з покоління в покоління, але й збереженням ієрархії чоловіків і жінок, старших і молодших незалежно від різновидів і різноманіття форм сімейних стосунків [18].

При цьому висловлюються думки, що сьогодні патріархальні традиції вже не так сильно проявляються в укладі сучасної японської сім’ї. Тим не менше, чоловік як і раніше, переважно є добувачем коштів, а жінка в сім’ї є одночасно бухгалтером, економістом, вихователем і кухарем [11, с. 329]. Батько вважається головою сім’ї, найважливішою постаттю, до якої треба ставитися з повагою та пошаною. Якщо з матір’ю дозволено говорити неввічливо, з батьком необхідно говорити спокійно, використовуючи ввічливу мову. Змінилася лише кількість членів сім’ї

і те, що молоді люди вступають у шлюб за коханням, а не за рішенням батьків. Середній вік сім'ї постійно зростає, що пов'язано зі збільшенням тривалості життя японців. При цьому ієрархія підпорядкування всіх молодших старшим зберігається [6, с. 79–83].

На думку багатьох дослідників, у вживанні мовних форм увічливості відображається пониженість становища жінки в японському суспільстві. Традиційною завжди була ситуація, про яку писав М. І. Конрад [9, с. 39]: “Чоловік у зверненні до дружини вживає ті слова, звороти і конструкції мови, які загалом виражають ставлення господаря до служниці, і навпаки, мова дружини у зверненні до чоловіка буде носити відбиток ставлення “нижчих” до “вищих”. Ось приклад діалогу між подружжям [1, с. 12]:

— 予定どうりにお帰りになれますか? (Приїдете, як планували?)

— 帰る。(Приїду.)

Чоловік і дружина вживають одне і те саме дієслово, але чоловік використовує просту форму, позбавлену будь-якої увічливості, а слова дружини передають подвійну увічливість стосовно до чоловіка: як до співрозмовника (суфіксом *ます*) і як до суб'єкта дії (допоміжним дієсловом *なる*). Показовими є також способи іменування один одного: дружина поза сім'єю говорить про чоловіка звичайно “主人”, що буквально означає “господар”, інше іменування чоловіка – 夫. У розмові зі своїми батьками або батьками чоловіка останній іменується по імені з додаванням *さん*, водночас у сім'ї (в очі і позаочі) чоловік називає дружину по імені, але без *さん*, що припустимо лише стосовно “нижчих” [9, с. 39].

Однією із ситуацій, де етикет найбільш чітко виражається в будь-якому суспільстві, є ситуація іменування мовцем співрозмовника. Вона розпадається на дві ситуації: звертання і називання співрозмовника в реченні. У багатьох мовах у цих ситуаціях використовуються різні мовні засоби. Наприклад, в українській мові основний засіб називання співрозмовника – займенники 2-ї особи, коли при іменуванні однієї людини у ввічливий спосіб (не завжди етикетній) протиставлені “ти” і “Ви”. Але у функції звертання вони звичайно неможливі. Навіть увічливий займенник “Ви” виявляється тут край неввічливим: “Ви, підійдіть сюди!”. У японській мові ці ситуації розрізняються, але менше ніж в українській, зате способів іменування більше, ніж в українській мові, а правила їх уживання суворіші.

У Японії важливим є іменування співрозмовника саме в родині: звернення між членами сім'ї найчастіше несиметричні, правила звичайно стандартні, старших і молодших братів (сестер) іменують по-різному, а в сім'ї та поза сім'єю використовують різні слова [17].

У японській родині немає рівних осіб стосовно до мовця, ієрархічна ознака може приймати лише два значення: “вищий” і “нижчий”. Головна ознака для встановлення родинної ієрархії – ознака віку. Вищі за визначенням – старші члени сім'ї, разом зі старшими братами і сестрами (навіть серед близнюків один вважається старшим, інший – молодшим). Ця риса звичайно переважає ознаку статі: мати виявляється вищою у відношенні до сина, а старша сестра – у відношенні до молодшого брата. Вік важливіше за освіту та соціальне становище: батько або старший брат залишаються вищими, хоча вони можуть за цими параметрами відставати від сина чи молодшого брата. Виняток становлять стосунки чоловіка і дружини: вони будуть одними і тими самими (традиційно чоловік – вищий) незалежно від того, хто з них старший за віком. Точніше, слід говорити не про вік, а про покоління: дядько буде вищим за племінника, хоча він може бути і молодшим за нього. У європейських культурах не тільки чоловіка і дружину, але і братів і сестер відносять до одного покоління, але в Японії це не так.

Загальне правило вживання імен спорідненості (укр.: *батько, син, брат*) у японській родині зводиться до такого: в будь-якій ситуації вони використовуються тільки стосовно до старшого члена сім'ї. Батька іменують *お父さん* (ото:сан), мати *お母さん* (ока:сан), старшого брата – *兄さん* (ні:сан), старшу сестру – *姉さん* (не:сан), дядю *おじさん* (одзісан), тітку – *叔母さん* (обасан), діда – *お祖父さん* (одзі:сан), бабусю – *お祖母さん* (оба:сан).

Хага Ясусі вважає важливою рисою японської мовної картини світу відсутність слів, які за своєю внутрішньою формою відповідають англійським словам на зразок brother-in-law (шурин). У цьому, на його думку, виявляється відмінність культур. Такі ідеї навряд чи можна довести або спростувати. Утім, по-японськи прийомна дочка – 義理の娘 (гірі но мусуме): 義理 (гірі) – моральний обов'язок, 娘 (мусуме) – дочка [10, с. 19–25].

Вищих членів сім'ї не називають по іменах чи особовими займенниками. Взагалі займенники 2-ї особи в японській мові є не надто ввічливими. Але порівняно більш ввічливі з них *あなた* (аната) може бути вживане до чоловіка (в інших випадках воно в родині не вживається). Те, що в нас називається зверненням до 3-ї особи, в Японії широко застосовується (імена спорідненості, назви посад, прізвища та імена), але не в сенсі вживання займенників 3-ї особи. Ці займенники вживаються обмежено (їх іноді розглядають як кальки із західних мов), а в родині не вживаються зовсім.

Вищі члени сім'ї звертаються до нижчих за іменами або за допомогою особових займенників 2-ї особи, але не за допомогою імен спорідненості. Таких займенників кілька, і вони мають відмінності в чоловіків та жінок. У чоловічій мові їх передусім два: 君 (кімі) та お前(омае). Перше з них суто чоловіче, фамільярне і вказує на невелику різницю в статусі між мовцем і названою особою; воно вживається і поза сім'єю, а в родині частіше до молодших братів і сестер. Займенник お前 (омае) менш увічливий і вказує на велику різницю в статусі. Він найчастіше вживається чоловіками стосовно до нижчих членів сім'ї і не завжди доречний поза сім'єю.

Треба згадати і про іменування членів сім'ї тоді, коли вони не є співрозмовниками (у тому числі за умови їх відсутності). Тут також стосовно до вищих використовуються імена спорідненості, а стосовно до нижчих імена, але, як правило, не займенники 3-ї особи. Отже, слова із значенням “син” або “молодша сестра” в японській мові вживаються тільки стосовно до людей, що перебувають поза даною сім'єю [8, с. 19–21].

Якщо в розмовах з членами сім'ї потрібно назвати себе, то правила перевертаються, а слова в підсумку виявляються тими самими. Батько в розмові з сином може назвати себе *お父さん* (ото:сан), старша сестра в розмові з молодшою – *姉さん* (не:сан). Займенники 1-ї особи стосовно до нижчих теж можливі. Чоловік в розмові з дружиною може називати себе тільки чоловічим займенником, 俺 (оре) або 僕 (боку). Нижчі члени сім'ї в розмові з вищими називають себе особовими займенниками або особистими іменами. І тут можливий нейтральний чоловічий займенник 僕 (боку), жіночий – 私 (ватасі).

Імена спорідненості поза сім'єю виявляються іншими, ніж у родині, причому відмінності можуть бути двох типів. Про вищих членів своєї родини поза сімейним спілкуванням прийнято говорити, використовуючи інші слова: батько – 父 (чічі), мати – 母 (хаха), старший брат – 兄 (ані), старша сестра – 姉 (ане). Усередині сім'ї всі “свої”, і на перший план виступає сімейна ієрархія. Поза сім'єю виражати ввічливість до власного родича не можна, бо набуває чинності відношення “свій – чужий”, і тим самим виявляється неввічливість до того “чужого”, з яким відбувається розмова. Але вжити ввічливе слово до родича “чужого” є цілком природним [1, с. 28–50].

Отже, такими є традиційні правила вживання форм увічливості в японській родині. Проте останнім часом вони зазнають певних змін під впливом тенденцій, які спостерігаються в сучасній японській мові – тенденції до спрощення граматичних форм взагалі і форм увічливості зокрема, а також до зближення та взаємопроникнення форм ввічливості [1]. Мається на увазі використання депрециативних форм у значенні гоноративних та адресивних, а також використання гоноративних форм як адресивних. У японській родині також спостерігається тенденція до стирання патріархальних розбіжностей і використання неввічливих (фамільярних) форм стосовно всіх членів своєї сім'ї. Проте в цьому процесі існують і деякі особливості.

Аналіз художніх творів сучасних японських авторів, таких, як Йосімото Банана та Муракамі Харукі, засвідчив, що використання кейго в родині залежить від того, наскільки дружніми є стосунки між членами сім'ї. Звичайно у проаналізованих нами творах використання 敬語 в родині має тільки лексичне навантаження, оскільки зберігається лише під час називання співрозмовника, тобто мається на увазі використання імен або спеціальних слів, які позначають старшу сестру, батька, мати тощо. Граматичний аспект увічливості майже відсутній у цих творах. Спілкуючись між собою, члени родини найчастіше використовують прості форми дієслів та прості речення, що зближує сім'ю. Відсутність 敬語 може бути пояснена тим, що описані сім'ї переважно дуже дружні та близькі, а застосування підвищеної увічливості стосовно батьків та інших старших членів родини утворило б певний психологічний бар'єр.

Нами було проведено опитування 20 японців у віці 17 – 60 років, різних професій та соціальних статусів, стосовно використання форм увічливості в родині. Така різноманітна аудиторія була обрана для того, щоб мати змогу проаналізувати різницю між поколіннями, порівняти ставлення різних респондентів до застосування кейго в родинному колі, а також зробити висновки про те, наскільки часто форми увічливості застосовуються в сучасній японській родині.

Респондентам була запропонована анкета з шести питань, які стосувалися використання увічливої мови в повсякденному житті, а також у родині кожного опитаного:

1. Як часто і в яких ситуаціях ви використовуєте “кейго” в повсякденному житті?
2. Чи використовуєте ви “кейго” стосовно до членів вашої родини?
3. У розмові з батьками ви використовуєте ввічливі або звичайні форми?
4. Як ви звертаєтесь і називаєте батьків, братів і сестер? (наведіть, будь ласка, приклади).
5. Чи потрібним є, на вашу думку, використання мовних форм увічливості в родині?
6. Чи вважаєте ви, що ввічлива мова є необхідною в японському суспільстві?

Аналіз результатів анкетування показав, що 100 % опитаних японців використовують кейго у повсякденному житті. Залежно від віку та посади, а також від роду діяльності, опитані застосовують ввічливу мову стосовно до начальства, викладачів, старших колег (семпаів), людей, старших за віком, малознайомих людей, а також не дуже близьких друзів.

70 % опитаних японців зазначили, що зовсім не використовують граматичний аспект кейго у родині. Інші 30 % наголосили на тому, що використовують тільки丁寧語 (тейнейго – адресив) стосовно до дідусів, бабусь або близьких родичів, але, звертаючись до батьків, уникають застосування такого ввічливого стилю та переходять на розмовну мову.

Асука (25 років) написала, що звертається до батьків, використовуючи просту граматику та лексику, як і в розмові з друзями, але коли вона розмовляє з дідусем та бабусею, які для неї “目上の人” (поважні люди), то обов'язково кожного разу використовує ввічливу мову, а саме тейнейго.

Нами були також поставлені питання, які дали змогу дізнатися, чи використовується лексичний аспект увічливої мови в японській родині. На протигагу тому, що 70 % респондентів не використовують граматичний аспект кейго, 85 % опитаних звертаються до лексичного аспекту під час спілкування в родинному колі. Так, наприклад, майже всі опитані японці називають батьків お父さん (ото:сан) та お母さん (ока:сан), старших братів та сестер お兄さん (оні:сан) та お姉さん (оне:сан), а до молодших звертаються за іменами. 15 % респондентів дозволяють собі застосовувати звичайну побутову лексику та називають батьків パパ (папа) та ママ (мама). Цікавим фактом є те, що вік цих 15 % опитаних знаходиться в межах від 17 до 20 років, тобто це учні старшої школи, які ще живуть з батьками та самі не заробляють. Нам здається ймовірним, що вони потрапляють під вплив друзів, сучасної музики та культури, а також американського стилю життя, і це відбивається на формі їх спілкування з членами родини.

На питання: “Чи вважаєте ви, що ввічлива мова є необхідною в японському суспільстві?”, 90 % респондентів відповіли, що вона є невід'ємною частиною японців, їх культури

та світобачення, без кейго японська мова вже не буде мати такого впливу на оточення, нести інформацію та виказувати пошану стосовно вищих людей. 10 % зазначили, що кейго є “залишком минулого”, і для того, щоб Японія розвивалася та вдосконалювалася, необхідно перейти на новий рівень стосунків та відмовитися від цієї граматичної категорії.

А ось щодо питання, чи необхідним є застосування ввічливої мови в родині, результати були прямо протилежними. 85 % респондентів відповіли, що застосування кейго в родинному колі є зайвим та навіть недоречним, бо веде до непорозумінь, будує ієрархію та утворює певну дистанцію між членами родини. Більшість респондентів зазначили, що для того, щоб збудувати міцну та дружню родину, а також щоб жити з дітьми у взаєморозумінні та повазі один до одного, треба уникати застосування граматичного аспекту мови кейго.

Юхіто Адачі (22 роки) наголошує на тому, що використовує ввічливу мову кожний день на роботі, а також використовує 丁寧語 (тейнейго) стосовно до батьків. На питання: “Чи потрібна ввічлива мова в повсякденному житті?”, він зазначив, що цей аспект японської мови дуже важливий і необхідний, але тільки на роботі та стосовно до вищих. У родинному колі застосування кейго, на думку Юхіто, є зайвим, бо веде до того, що руйнуються дружні стосунки та утворюється ієрархія, а в родині всі члени мають бути рівними. Тому Юхіто наголошує на тому, що у своїй майбутній родині він буде намагатися прибрати граматичний аспект ввічливості, але обов’язково залишить лексичний аспект: діти повинні називати його шанобливо お父さん (ото:сан – батько), бо це є виявом пошани та поваги.

Таким чином, можна зробити висновок, що мова кейго є невід’ємним складником японського суспільства. Ввічлива мова використовується японцями кожного дня у різних ситуаціях і стосовно різних, найчастіше “вищих” людей. Що ж до застосування кейго в родині, то на сьогоднішній день у ній використовується лише лексичний аспект цієї мови, тобто мається на увазі використання спеціальних слів стосовно вищих членів родини, зокрема батьків. Граматичний аспект ввічливої мови майже не використовується у спілкуванні між членами родини, оскільки це приводить до відчуження та будування прохолодних, надто офіційних стосунків. Незначна кількість японців, особливо похилого віку, застосовують у родині 丁寧語 (тейнейго) та змушують своїх дітей використовувати ввічливу мову, але таких людей стає все менше і менше. Подібні зміни можуть привести до того, що через кілька десятирічків мова кейго зовсім не буде використовуватися в родинному колі японців, хоча і залишиться важливою ознакою японського суспільства в цілому.

Література

1. Алпатов В. М. Категории вежливости в современном японском литературном языке / В. М. Алпатов. – М. : Наука, 1973. – Издание 2-е. М.: УРСС, 2006. – 238 с.
2. Алпатов В. М. Япония: язык и общество / В. М. Алпатов. – М. : Наука, 1988. – Изд. 2-е. – М. : Муравей, 2003. – 201 с.
3. Зализняк А. А. Грамматический словарь русского языка / А. А. Зализняк. – М.: Русский язык, 1987. – 360 с.
4. Исидзака Седзо. Кейгохо // Нихон-Бумпо:-ко: дза. – 1957. – Вып. 1. – С. 275–280.
5. Плетнер О. В., Поліванов Є. Д. Граматика японської розмовної мови / О. В. Плетнер, Є. Д. Поліванов. – М., (Праці Моск. ін-ту сходознавства ім. М. М. Наріманова, XIV), 1930. – 189 с.
6. Раздорский И. А. Национально-культурные особенности коммуникации в японском устном диалоге / И. А. Раздорский. – М. : Наука, 1981. – С. 79–83.
7. Смирнов Д. Руководство к изучению японского языка. – СПб. : Типография Ф. Елеонского, 1890. – С. 133–136.
8. Сугіто Кійокі. Гендай кейго-ні кансуру дзіттай тьо:са (Практичне дослідження стану сучасної ввічливої японської мови). – Токіо, 1986. – С. 19–21.

9. Токиэда Мотоки. Кокугогаку-генрон. – 1962. – С. 39.
10. Хага Ясуси. Бидзинэсу то кэйго-но тандзюнка. – “Кейгохо:-но субэтэ”, 1966. – С. 19–25
11. Холодович А. А. Грамматические категории уважительности в современном японском языке // Японское языкознание. – М. : Наука, 1979. – С. 329.
12. Экояма Цунэаки. Нихон-но бунсе. – 1958. – С. 151.
13. Ямада Есио. Кейгохо: но-кенкю. – 1931. – С. 15–16.
14. Mizutani Osamu. How to be polite in Japanese / Mizutani Osamu, Mizutani Nobuko. – Tokyo, 1987. – P. 34–40.
15. Rodriguez J. Elements de la grammaire japonaise, traduite par M.C. Landresse. – Paris, 1825. – 298 p.
16. 広辞苑、第六版 , 2008. – 600 p.
17. <http://blogs.privet.ru/community/>
18. http://www.gender.jp/journal/no4/B_ogawa.html